

Utdrag ur: Per-Johan Ödman och Mats Hayen, *Främlingar i vardagen. Liv och pedagogik på Stora Barnhuset i Stockholm på 1700-talet*, Stockholmia Förlag 2004

Om barnhusbarnet Christian Falck

Född: Omkring 1744.

När Christian Falck den 19 januari 1753 skrevs in på barnhuset betecknades han som moderlös och utan någon som kunde omhänderta hans uppehälle.

Som tolvåring skickades han den 15 maj 1756 från barnhuset till Eskilstuna för att arbeta vid brukspatronen Johan Halenius knivbruk Tunafors. Samma år återkom han emellertid sjuk till barnhuset. I början av 1757 behandlades Christian Falck under ett av barnhusdirektionens möten. Han sades lida av "fallande soten" och man hade hört att prästen vid politikollegiets barnhus skulle kunna kurerat den sjukdomen. Troligen led Falck alltså av epilepsi. Om han fick någon vård förtäljer inte materialet.

Den 18 april 1758 bestämdes i barnhusdirektionen att Christian Falck skulle utlämnas till plåtslagaren Johan Almqvist. Men man hade ett förbehåll. Om pojkens kunskaper i kristendomskunskap var för svaga borde utlämnandet anstå. Så verkar dock inte ha varit fallet. I barnrullan från 1758 finns antecknat att Christian Falck utlämnades till Almqvist den 29 april.

Tio månader senare, den 24 februari 1759, skrevs han återigen in på barnhuset. Uppenbarligen hade vistelsen hos Almqvist inte utfallit till den senares belåtenhet. Vid detta sista tillfälle blev pojken bara kvar några månader innan han på nytt skrevs ut. Den 21 juli skickades han till handelsmannen Wilhelm Grubbs parkumsväveri vid Hornsberg på Kungsholmen. Om han vistades någon tid vid väveriet är okänt.

Nästa gång Christian Falck dyker upp är sju år senare. I Ulrika Eleonora församlings (Kungsholmens) husförhörslängd för 1766 återfinns han som 22-årig dräng hos skinnfabrikören Gilliame Bouch på Parmmätaregatan, i närheten av Norr Mälärstrand.

Samma år invecklade sig Falck i en konflikt med sin arbetsgivare. Ett mål som den 13 februari drogs inför norra förstadens västra kämnärsrätt. Därigenom ges vi en möjlighet att lära känna honom lite närmare. Saken förelåg enligt följande. När Falck varit hos Bouch ett halvår hade han sagt upp sig inför nästa stämmodag, d.v.s. påsktiden 1766. Tjänstefolk fick enligt reglerna endast anställas och avskedas på stämmodagarna, vilka inföll en gång på våren och en gång på hösten. Bouch hade denna gång emellertid omedelbart gett honom hans orlovssedel och beordrat honom att genast lämna anställningen. Orlovssedeln var, enligt Falck, av den karaktären att han förmodligen inte skulle kunna få en ny tjänst på den. Eftersom tjänster som regel endast tillsattes på någon av stämmodagarna, skulle Falck vidare bli tvungen att föda sig utan lön fram till påsk.

Av dessa båda anledningar, den enligt honom orättvisa orlovssedeln och den förlorade inkomsten, hade Christian Falck stämt sin arbetsgivare inför rätten. Han krävde en ny orlovssedel samt tolv daler kopparmynt i veckan t.o.m. påsktiden samma år.

Gilliame Bouch förklarade å sin sida att han så snart som möjligt ville bli av med drängen. Detta eftersom Falck "dagligen skall av drycker överlasta sig, då han sedermera skall utfara i studsiga och oanständiga ord och utlätelser så emot husbonde som andra vilket i synnerhet deras kyrkoherde magister Gråberg skall erfarit som vid ett tillfälle sökt göra honom föreställningar". Fabrikören kunde t.o.m. specificera drängens dagliga alkoholintag till ett värde mellan sex och nio daler kopparmynt. Slutligen menade Bouch sig ha "saknat åtskilligt i huset och bland annat en sig tillhörig snusdosa den [han] fått veta att Falck skall sålt till en dräng vid Lövsta bruk". Här svarade Falck att han aldrig varit så berusad att han inte kunnat utföra de sysslor som han beordrats om. Han nekade även till anklagelsen om stöld.

Under rättens sammanträde den första dagen förliktes de båda parterna på den ena av Falcks stämningpunkter. Falck gick med på att omedelbart utträda ur Bouchs tjänst mot att denne betalade honom en engångssumma på 36 daler kopparmynt. Angående orlovssedeln vägrade dock Falck att godkänna denna varför rättegången sköts upp till nästa dag, då rätten ålade Bouch att med vittnens hjälp försöka överbevisa Falck om hans uppstudsiga uppträdande. Rätten tog inte ställning till stöldanklagelsen.

Vid sammanträdet den andra dagen hade Bouch med sig två av sina gesäller samt två lärlingar. Enligt lagboken kunde dessa emellertid inte lämna sina vittnesmål under ed. Detta eftersom de var underställda Bouch. Rätten beslöt trots detta att höra dem för att i någon mån kasta lite ljus över situationen. Alla kunde vittna om Falcks begivenhet på starka drycker. De två gesällerna sade sig också ha saknat både kläder och penningar. Några bevis för att det var Falck som hade tagit dessa kunde de dock inte uppvisa. En av gesällerna, Johan Forsman, sade sig emellertid ha "sett honom ha en dosa till anseende lika med det doslock som dess husbonde ännu har och för rätten uppvisades, vilka Falck sålt till en dräng vid Lövsta bruk och därvid bett Forsman icke tala därom för någon". En av lärlingarna sade också att Falck hotat "att slå honom var än han träffades".

Inför den nya utsagan angående snusdosan svarade Falck att "han väl hittat en sådan dosa på dynghögen som han ock sålt men hade aldrig hört sin husbonde omtala det en sådan dosa varit borta, således skall han ock hållit vara mindre nödigt att tala därom".

Efter detta lämnades parterna utträde och rätten resolverade sin dom. Eftersom vittnesmålen inte lämnats under ed ansåg man inte att Bouch hade lyckats överbevisa Falck. Någon ny orlovssedel behövde han dock inte lämna honom. Istället fick Falck ett protokollsutdrag, förmodligen endast domslutet, på vilket han kunde söka sig en ny tjänst. Vilket han också ålades att göra inom fjorton dagar och därefter meddela rätten hos vem han antagit tjänst. Någon notering om var Falck hamnade har inte påträffats.

Falcks anställning hos Bouch är den enda säkra som har kunnat bestämmas för honom. Året efter, 1767, förekom dock en dräng vid namn Christian Falck i ett sammanhang som inte skulle kunna vara helt otroligt för "vår" Christian Falck. I mars det året lämnade kaptenen vid Svea livgarde, Carl Mauritz Aminoff, in en not till norra förstadens västra kämnärsrätt, vilken hade följande lydelse: "Hos [rätten] angives som lösdrivare för Kungl. Livgardet och mitt i nåder anförtrodda kompani drängen Christian Falck, vilken varit i tjänst hos hovmarskalken högvälborne greve herr Ulric Delagarde, och ifrån högbemälte greven för otrohet bortkommit, till vilkens ertappande anhålles om den lovl. rättens benägna handräckning enär så påfordras. Stockholm den 13 mars 1767."

Men om detta är rätt Christian Falck har alltså inte kunnat bevisas. Någon Christian Falck skrevs under de närmast påföljande åren inte heller in vid det ovannämnda kompaniet. Så vem det än var, verkar han med andra ord ha sluppit ut ur det nät som kastades över honom. Några vidare uppgifter om Christian Falck har inte framkommit.

Kända yrkestitlar: Lärling vid knivbruk 1756, dräng vid skinnfabrik 1766.

Gift: Okänt.

Död: Okänt datum (högsta kända ålder 22 år).